

Apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen

20.11.2013

SUOMEN SOMALILIITTO RY:N LAUSUNTO SISÄASIAINMINISTERIÖN MAAHANMUUTTO-OSASTOLLE JA MAAHANMUUTTOVIRASTOON SUUNTAUTUVAN TARKASTUSKÄYNNIN TAUSTAKSI

Suomen somaliliitto kiittää lausuntopyynnöstä.

Suomen somaliliitto ry on suomensomalialaisten ja heidän yhdistystensä kattoliitto, joka palvelee sekä yksilöitä että yhdistyksiä mm. neuvonnalla ja edunvalvonnalla. Somaliliittoon tulee runsaasti yhteydenottoja erilaisissa ongelmatilanteissa, jotka koskevat mm. oleskelulupa- ja kansalaisuusasioita, perheenyhdistämiä, työllistymistä, opintoihin pääsyä ja syrjintätilanteita. Liitto järjestää säännöllisesti tiedotusta suomalaisesta yhteiskunnasta, erilaisia kuulemistilaisuuksia sekä sosiaalista hyvinvointia tukevaa toimintaa. Näiden yhteyksien pohjalta Somaliliitossa on kattava kuva suomensomalialaisten tilanteesta ja tyypillisimmistä ongelmatilanteista. Seuraavassa liiton näkökulmasta ajankohtaisimpia asioita, joihin maahanmuuttohallinnossa tulisi kiinnittää enemmän huomiota ja etsiä parannuksia:

1) TURVAPAIKANHAKIJOIDEN SÄILÖÖNOTTO

Turvapaikanhakijoiden sijoittaminen poliisin pidätystiloihin ulkomaalaisten säilöönottoyksikön sijaan on ollut ongelma jo monta vuotta, joka koskettaa somalialaisia yhtenä suurista turvapaikanhakijaryhmistä. Somaliliitto toivoo, että uuden säilöönottoyksikön perustaminen tuo helpotusta tilanteeseen. Poliisin pidätystiloissa turvapaikanhakijoihin suhtaudutaan kuin rikollisiin, vaikka he eivät ole syyllistyneet rikokseen vaan ainoastaan harjoittaneet perustavanlaatuista oikeuttaan hakea turvapaikkaa. Yhteydenottoja Somaliliittoon on tullut myös turvapaikanhakijan kaltoin kohtelusta poliisin putkassa. Metsälän säilöönottoyksikössä henkilökunta on taustaltaan enemmän sosiaalialan koulutuksen saaneita ihmisiä, ja siellä myös ymmärretään ja tiedetään turvapaikanhakijoiden taustoista enemmän kuin poliisissa. Säilöön otettujen joukossa voi olla myös kidutettuja ja vakavasti traumatisoituneita ihmisiä. Poliisien koulutukseen tältä osin olisi myös hyvä kiinnittää enemmän huomiota.

Somaliliitto katsoo, että säilöönnotolle vaihtoehtoisia menetelmiä kuten ilmoittautumisvelvollisuutta, tulisi käyttää enemmän. Turvapaikanhakijat ovat yleensä maksaneet suuria summia päästäkseen hakemaan turvapaikkaa Suomesta ja nimenomaan haluavat olla viranomaisten kanssa tekemisissä ja ovat yleensä yhteistyöhaluisia, joten karkaamisriski ei läheskään aina ole perusteltu syy ottaa turvapaikanhakijaa säilöön vaan esimerkiksi ilmoittautumisvelvollisuutta voitaisiin käyttää sen sijasta huomattavasti useammin. Metsälän säilöönottoyksikkö on ollut hyvin usein täynnä ja turvapaikanhakijoita on siksi otettu säilöön poliisin putkaan. Vaikka uuden säilöönottokeskuksen perustaminen on sinänsä hyvä asia, säilöönoton yleistyminen entisestään ei saisi olla siitä seurauksena.

2) PERHEENYHDISTÄMINEN ELI OLESKELULUVAT PERHESITEEN PERUSTEELLA

Suurin yksittäinen suomensomalialaista yhteisöä koskettava asia on perhesiteen perusteella myönnettävät oleskeluluvat eli perheenyhdistämiset. Viime vuosien lakimuutokset (käytännössä tiukennukset) ovat vaikeuttaneet huomattavasti Suomeen oleskeluluvan saaneiden somalialaisten mahdollisuutta saada perheenjäsenilleen oleskeluluvat Suomeen. Suomessa asuva perheenkokoaja ei voi enää hakea oleskelulupia perheenjäsenilleen vaan näiden on itse jätettävä hakemus Suomen edustustoon. Afrikassa oleskeleville perheenjäsenille tämä merkitsee huomattavia rahallisia kuluja ja usein vaarallisiakin matkoja valtioiden rajojen yli. Myös Suomessa asuville perheenkokoajille, jotka osallistuvat prosessiin ja sen kuluihin, tämä on taloudellinen taakka ja henkisesti tavattoman stressaavaa. Käsittelyajat ovat edelleen erittäin pitkät, vaikka uusien hakemusten määrä onkin lakimuutosten myötä romahtanut.

Kielteisiä päätöksiä somalialaisten perhesidehakemuksiin tulee yhä enemmän. Usein päätöksen perusteluna on, ettei perhesidettä todellisuudessa ole – vaikka DNA-testi osoittaisi biologisen vanhemmuuden. Hakijoiden todistusaineistoa perheyhteydestä ei ole uskottu ja perheside kiistetään jopa omiin biologisiin lapsiin, joiden kanssa on vietetty yhteistä perhe-elämää, lähetetty säännöllisesti rahaa perheelle ja pidetty yhteyttä senkin jälkeen, kun vanhempi on lähtenyt maasta. Usein tilanne on kuitenkin ollut se, että vanhemman (usein isän) on ollut pakko lähteä maasta. Islamistisen al Shabaabin valtaannousu on tarkoittanut sitä, että nimenomaan perheiden miehet ovat olleet vaarassa ja joutuneet lähtemään, sillä islamistiryhmä on surmannut heidän kanssaan yhteistyöstä kieltäytyneitä. Perheet eivät siis ole erossa lähtijöiden vapaasta tahdosta vaan pakosta.

Suomensomalialaisten yhteisössä epäillään, että näissä kielteisissä päätöksissä ei ole kyse oikeasta lain tulkinnasta vaan poliittisesta päätöksestä, jonka tarkoituksena on nimenomaan somalialaisten perhe-elämän vahingoittaminen ja maahan tulevien somalialaisten määrän vähentäminen.

Maahanmuuttoviraston ja hallinto-oikeuden päätöksiä ei myöskään pidetä johdonmukaisina. Kasvavan epäluulon vuoksi Somaliliiton mielestä olisi hyvä, jos somalialaisten perhesidepäätösten lainmukaisuus tutkittaisiin Suomessa.

Suomen kotoutumisen kannalta oikeus perhe-elämään on aivan ensisijainen. Nykytilanne vaikuttaa oleskeluluvan saaneiden somalialaisten kykyyn sopeutua, oppia uusi kieli ja uuden yhteiskunnan pelisäännöt. Useiden vuosien ero perheestä ja jatkuva huoli omaisista epävarmoissa tai vaarallisissa olosuhteissa aiheuttaa vakavaa pahoinvointia ja mielenterveysongelmia, joiden keskellä on hyvin vaikea rakentaa uutta elämää uudessa maassa. Niille, joille oleskelulupa Suomeen myönnetään, tulisi myös turvata oikeus perhe-elämään Suomessa. Tämä on sekä heidän ihmisoikeussopimusten turvaama oikeutensa että Suomeen kotoutumisen perusedellytys.

3) UUSILLE MAAHANMUUTTAJILLE TIEDOTTAMINEN

Somaliliiton mielestä myös tiedon puute on ongelma, joka koskettaa erityisesti uusia maahanmuuttajia. Yhteiskuntaa ja viranomaisjärjestelmiä ei tunneta riittävän hyvin. Tiedottamista tulisi kehittää maahanmuuttohallinnossa niin, että annettu tieto todella omaksuttaisiin ja maahanmuuttajat käyttäisivät tehokkaasti ajan, jonka he ovat kotoutumistuen piirissä. Turvapaikanhakijana saapuvan on ensin saatava käsitys turvapaikkaprosessista eri viranomaisrooleineen ja mikäli oleskelulupa myönnetään, hänen on omaksuttava asukkaan ja kuntalaisen roolit sekä kaikki siihen liittyvä tieto. Alkuvaiheessa tietoa annetaan

usein niin paljon, että vastaanottaja ei pysty sitä prosessoimaan. Lisäksi lait ja järjestelmän käytännöt muuttuvat varsin usein ja maahan muuttaneen pitäisi pysyä ajan tasalla. Asioita tulisi kerrata sopivin väliajoin.

Oleskeluluvan saaneet odottavat usein kuntapaikkaa vastaanottokeskuksessa jopa muutaman kuukauden ajan. Esimerkiksi tämä ajanjakso on vaihe, jolloin olisi hyödyllistä kerrata jo aiemmin saatuja tietoja ja omaksua uusia. Vastaanottojärjestelmässä olon jälkeen alkaa vaihe, jolloin pitäisi omaksua asumiseen ja kuntalaisena olemiseen liittyvät asiat. Uudet maahanmuuttajat eivät välttämättä tiedä, mitä ”kotoutuminen” tarkoittaa ja miten he voisivat parhaiten käyttää hyödykseen ajan kotoutumisjärjestelmän piirissä. Erityisesti tulisi panostaa siihen, että uudet maahanmuuttajat hankkivat ensin suomenkielen taidon ja sen jälkeen ammatillisen koulutuksen. Myös kansalaisjärjestöjä voisi enemmän hyödyntää tiedottamisessa.

Arshe Said
puheenjohtaja